IL-BIDWI

FOLJU MAĦRUĠ DARBTEJN FIX-XAHAR MID-DIPARTIMENT TAL-BIEDJA

Nru. 4 IL-ĠIMGHA, L-1 TA' JANNAR, 1943. Nru. 4

KELMTEJN MILL-EDITUR

F'LAQGHA tal-*Għaqda Nazzjonali tal-Bdiewa* li saret nhar il-Kunċizzjoni, il-Kunsill Ġenerali tal-Għaqda, li fih kienu rappreżentati l-Kumitati tar-rħula ta' Malta, qata' li jqiegħed quddiem il-Gvern xi punti ta' ħtieġa li bosta minnhom, għandna l-pjaċir ngħidu, il-Gvern qata' li jimxi max-xewqat li wriet il-Għaqda. Dawn il-punti, li aħna hawnhekk sejrin insemmu, juru illi moħħ il-bidwi beda jitħawwad wara r-rebħiet li l-Alleati tagħna għamlu fl-Affrika ta' Fuq u wara naturalment il-wasliet tal-"convoys" bil-provvisti ta' l-ikel.

Dan li qed ngħidu tabilħaqq jidher mill-ewwel pont li talbu l-bdiewa fil-laqgħa li semmejna hawn fuq, jiġifieri fejn il-bdiewa talbu li bħalma l-Gvern jikkontrolla l-prezzijiet fil-għoli tagħhom, hekk ukoll huwa għandu jikkontrolla l-prezzijiet fir-roħs tagħhom. Dan ifisser illi mhux biss għandu jkun hemm prezzijiet *massimi* (l-ogħla prezzijiet), imma wkoll prezzijiet *minimi* (l-inqas prezzijiet). Kieku l-Gvern ma jsibx diffikultà li jagħmel dan, dan ikun allura kontra l-istess bidwi, il-għaliex meta l-Gvern jagħmel l-ogħla u l-orħos prezzijiet hu jkollu jixtri bl-orħos. Jiġifieri li dak il-ħaxix li l-Gvern jixtri għall-"Kċejjen tar-Rebħa", għall-Militar, għall-Istituti u ħwejjeġ oħra jkollu jħallas tagħhom l-orħos prezzijiet, u naturalment, ladarba l-Gvern jixtri bl-orħos prezzijiet, is-suq jaqa' malajr u x-xerrejja kollha jibdew jixtru b'dak il-prezz!

Jidhrilna hawnhekk li għandna niġbdu l-attenzjoni tal-bdiewa għall-ħaġa li tista' tkun ta' dannu għalihom għaż-żmien li ġej. Il-Gvern kien ifissa l-prezz ta' ħafna ħwejjeġ skond kif riedu l-bdiewa u wieħed minn dawn kien il-prezz tal-qara' aħmar. Kif għedna fil-Bidwi Nru 3 (ta' ħmistax ilu) bosta bdiewa kienu rġiel u taw lill-Gvern il-qara' kollu li kellhom b'dak il-prezz (5s.), iżda oħrajn ipprofittaw ruħhom u ħbewh. Aħna wissejna lill-bdiewa biex dawk li ħbewh jiġu weħidhom u jagħtuh lill-Gvern qabel ma l-Gvern jiddeċiedi li jieħdu hu. Jekk wara li l-Gvern jagħmel prezz tajjeb, xi bdiewa ma jkunux irġiel biż-żejjed u minflok jikkunsinnawh jaħbuh, allura l-Gvern ikollu ta' bil-fors jimxi xort'oħra. Ma hemm ebda raġuni il-għala, imħabba għadd żgħir ta' bdiewa rgħibin, jeħlu l-bdiewa l-oħra kollha. Mela mingħajr dewmien iżjed, il-bdiewa ta' Ħad-Dingli, l-Imtaħleb u l-Baħrija li għad għandhom xi qara' jfittxu jikkunsinnawh biex nimxu ta' rġiel mal-Gvern jekk irridu li l-Gvern jimxi ta' raġel dwar il-prezzijiet bħalma ġa mexa u għadu jimxi!

It-tielet talba li għamlu l-bdiewa kienet li l-kontroll tal-prezzijiet għandu jkun f'idejn Kumitat speċjali li fuqu l-*Għaqda tal-Bdiewa* għandu jkollha 3 rappreżentanti. Din it-talba ġiet ukoll milqugħa mill-Gvern u dan il-Kumitat għandu jitwaqqaf f'qasir żmien.

Ir-raba' talba tal-bdiewa kienet dwar it-tgħam u fuq dan għamlu żewġ talbiet, f'waħda xtaqu jafu xi kwantità ta' qamħ titħalla għall-użu tal-bidwi, jekk il-Gvern ikun jinħtieġlu jerġa' jieħu l-qamħ f'idejh; u l-oħra, biex il-Gvern jifissa l-prezz tiegħu mil-lum.

Dwar l-ewwel waħda, jekk ikun jinħtieġ li l-Gvern jerġa' jieħu taħt idejh il-qamħ, huwa jittama li jkun jista' jħalli kwantità biż-żejjed għall-użu tal-bidwi. Dwar il-prezz il-Gvern iħoss li hu impossibbli jiffissa l-prezz mil-lum, meta inqas għadu jaf xi prodott sa jkun hawn, iżda l-Gvern sejjer jistħarreġ il-biċċa bir-reqqa u jagħti risposta iżjed 'il quddiem. Il-bdiewa m'għandhomx jinsew illi l-Gvern ġà wiegħed li jħallas prezz tajjeb tat-tgħam.

Is-sitt talba kienet illi l-prezz taż-żerriegħa tal-patata jiġi ffissat issa kif ukoll il-prezz tal-prodott tar-Rebbiegħa.

Sakemm saret it-talba, il-prezz taż-żerriegħa kien ġà ġie magħruf. Dwar il-prezz tal-prodott, il-Gvern isib ruħu f'qagħda li ma jistax jiffissa dan meta lanqas iż-żerriegħa għadha ma waslet u meta ma jistax jikkalkula x'sejra tkun il-ġabra!

Il-bdiewa garrew ukoll illi meta huma b'sakrifiċċju jmorru jaħdmu fl-ajrudromi, x'uħud li għandhom x'jaqsmu mal-kuntratturi ma jħalluhomx iħaffu x-xogħol u b'hekk dak li soltu jieħu jum xogħol jitkaxkar għal bosta ġranet! B'hekk ix-xogħol tal-karettuni tal-bdiewa jibqa' sejjer. Il-Gvern sama' dan il-lment tal-bdiewa bl-attenzjoni u qiegħed jistħarreġ il-kwistjoni.

Minn dan li għidt hawn fuq rajna bid-dieher kemm il-Gvern qiegħed jaħdem id f'id mal-bidwi u kemm tabilħaqq qiegħed imexxi kollox fl-interess tal-bedja ta' pajjiżna. Il-prezz li l-Gvern ħallas lill-bdiewa għall-patata tax-xitwa li qiegħed iqassamha lill-pubbliku b'telf ta' eluf kbar ta' liri, turi kemm tassew il-Gvern qiegħed jaħseb fil-bdiewa. Dan ukoll juri illi l-bidwi m'għandux għalfejn jitħasseb dwar iż-żmien li għad jiġi, l-iżjed meta jara li l-Gvern ikkonsulta dejjem ir-rappreżentanti tal-Għaqda Nazzjonali tal-Bdiewa f'kull ħaġa li tinteressahom.

Mela nibdew din is-sena b'tama u fiduċja qawwija li ngħinu lil pajjiżna b'xogħolna biex il-Gvern igħin lilna. *Is-sena t-tajba lil kulħadd.*

Xewqat Tas-Sena l-Ġdida

BDIEWA!

ĠID U HENA

GHAD-DJAR U R-RABA' TAGHKOM

REDH U SLIEM

GHALL-GŻIRA TAGHNA!

IS-SWIEQ TAL-PAJJIZ

L-GĦAJN L-EWWEL MA TIEKOL

Jekk wieħed joqgħod jifli sewwa l-armaturi tal-ħwienet u dak li jidher fihom, wieħed isib illi sid il-ħanut jipprova dejjem juri l-affarijiet fl-aħjar tagħhom u jżejjinhom mill-aħjar li jista'. Dawk li fost il-qarrejja tagħna marru f'artijiet oħra jafu tajjeb kif juruhom l-affarijiet għall-bejgħ fil-ħwienet ta' barra. Aħna nistgħu naraw kemm hu tabilħaqq hekk meta wieħed jixtri xi mediċini lesti (patentati), ħiex-ken u ħwejjeġ oħra, hekk, li bosta minnhom ikunu ippakkjati f'kaxxi ta' lussu u ta' ġmiel liema bħalhom, b'tikketti mill-isbaħ, aktarx ta' l-ebda użu, u ta' żina biss għall-mument. Inti tinġibed lejn l-iżjed oġġett imżejjen, għalkemm wara li tixtrih inti aktarx tifhmu, tieħu l-flixkun jew l-oġġett li jkun ġewwa fil-pakkett jew kaxxa li tkun, u tarmi l-pakkett! Is-suq dejjem jiġi studjat u mmexxi skond id-debboli tal-bniedem; fi ftit kliem, kull ma jinħtieġ meta wieħed ikollu xi ħaġa x'jbigħ, hu li jiftakar illi *l-għajn l-ewwel ma tiekol.* Bosta drabi fabbrika ta' xi ħaġa jirnexxilha tisraq il-klijenti ta' fabbrika oħra ta' l-istess xorta, għaliex tagħraf biss tagħmel il-qoxra ta' barra, it-tikketti, jew il-pakketti isbaħ.

Kemm konna nkunu aħjar milli aħna kieku aħna l-bdiewa nistgħu nimitaw din il-ħaġa. L-affarijiet tal-Biedja huma ħwejjeġ li ma jistgħux idumu wisq fil-ħwienet, u għalhekk iżjed u iżjed jinħtieġ illi aħna nippreżentawhom fis-suq sbieħ u irranġati biex jiġbdu lejhom għajn ix-xerrej.

BDIEWA LI JIPPRUVAW IQARRQU BIX-XERREJ

Fix-xhur li għaddew, il-bdiewa ma ħabblux rashom għal dan, u tabilħaqq ma kellhomx għalfejn iħabblu rashom, għaliex imħabba l-iskarsizza ta' l-affarijiet kollox kien jinbiegħ, ikun kif ikun, għalkemm bidwi onest m'għandux iħares lejn il-fatt li hu jista' jqarraq bix-xerrej għax dan ikun fil-bżonn!

Iż-żmenijiet jitbiddlu! Il-lum hemm abbundanza ta' ħxejjex u l-bidwi għandu iżjed bżonn li jibgħat ħwejġu fis-suq irranġati tajjeb u mimlijin sewwa u bil-ħaqq.

Jisgħobbina, iżda, illi rapporti li waslulna juru illi xi bdiewa mis-Siġġiewi, minn Ħaż-Żebbuġ, xi bidwi minn Ħall Għargħur u minn St. Andrew, bagħtu fis-suq pastard mimli b'qerq kbir. Erba' pastardiet sbieħ fil-wiċċ ta' l-ixkora u l-kumplament mimli żibel; għaliex tabilħaqq ma jistgħux jissejħu aħjar minn żibel! Is-Segretarju Ġenerali tal-*Għaqda Nazzjonali tal-Bdiewa* mar man-nies tad-Dipartiment tal-Biedja biex jistħarrġu dil-kwistjoni. Dan il-gwaj kien ikkaġunat minn xi bidwi jew tnejn, u sew il-għadd il-kbir tal-bdiewa tas-Siġġiewi, kemm ukoll dawk ta' Ħaż-Żebbuġ kienu kollha qed jimlew il-ħxejjex bil-għaqal u kif imiss u għaldaqshekk imħabba xi żewġ bdiewa ma għandhomx jeħlu l-bdiewa kollha. Imħabba dan, u biex tħares l-interessi tal-membri tagħha, *il-Għaqda Nazzjonali tal-Bdiewa* iddeċidiet li hi stess tressaq il-ħatjin quddiem il-Bord tal-Biedja biex jiġu ikkastigati jekk dan il-qerq jitkompla. Il-Gvern mill-banda l-oħra qata' li jżomm lista tal-bdiewa li jagħmlu dan il-qerq, biex ma jieħux il-ħaxix tagħhom u b'hekk jekk ikun hemm *surplus* (iż-żejjed) ta' ħaxix fis-suq, tagħhom jibqa' l-aħħar u ma jinbiegħx. Aħna iżda nittamaw illi l-bdiewa kollha jifthu għajnejhom u jibdew jimlew il-ħaxix kif jixraq. L-inkwiet mhu tajjeb għal ħadd.

Bdiewa oħra għandhom ixerrdu dan it-tagħrif, u jekk ikunu jafu b'xi bdiewa li mhumiex jagħmlu l-affarijiet kif jixraq, allura għandhom jirrappurtaw lil dawn lill-Ispetturi tal-Gvern.

Il-Gvern qiegħed jagħmel li jista' biex iżomm suq sod, u dan jista' biss isir fl-interess tal-bdiewa bil-għajnuna tal-bdiewa.

KIF JAQA' S-SUQ

Xi bdiewa, bil-biża' li jitbaxxa l-prezz tal-pastard, qegħdin jimlew iżjed milli jmisshom u jġorru lejn is-suq.

IL-BIEDJA F'JANNAR

Fil-Ġonna tal-Ħaxix—Taħwil u Żrigħ

Bħalissa ma tantx hemm x'tagħmel wisq fil-ġonna barra milli taqla' l-ħxejjex li jkunu laħqu. Iżra' l-patata tar-rebbiegħa mill-iktar fis. Malli l-ħamrija tista' tinħadem jistgħu jitħawlu l-basal, il-ħass u l-ġdur imwaħħar. Jinżergħu wkoll il-ħass, l-ispinaċi, is-selq, ir-ravanell, il-pitravi, il-ful, il-piżelli u fażola ħadra. Ir-ravanell ma jieħux wisq wisa' u jikber fi żmien qasir. Wara erbgħin ġurnata li jinżara' jista' jintuża għall-ikel.

Ħaxix Ħażin

Bħalissa l-kampanja hija miżgħuda bil-ħaxix ħażin. Fejn l-egħlieqi u l-ġonna mhumiex minquxin dan il-ħaxix għandek issibu jirgħa sfiq u bil-kemm tagħżlu mill-prodott. Il-ħaxix ħażin inaqqas mis-sustanza tal-ħamrija, ġieċa minnu jgħix minn fuq pjanti oħra, jerda' minnhom u jtellfilhom l-arja u d-dawl. Jekk ma taħsibx teqirdu mill-ewwel, jew għallinqas mn'issa, minn hawn u ftit iehor ma tkunx tista' tilħaq miegħu.

Il-Bugħarwien, l-Għakrux u d-Dudu tal-Kromb

Dawn kollha bħalissa ssibhom jirgħu minn fuq l-uċuh u ta' min joqgħod b'seba' għajnejn fuqhom u jeqridhom. Id-dud tal-kromb laħaq għamel ħafna ħsara fil-kromb u ġdur. Naddaf il-ġnien tiegħek mill-imbarazzi kollha, mill-ġebel żejjed, bċejjeċ ta' njam u kaxex, il-għaliex il-bugħarwien dlonk issibu jgħammar taħthom.

Tisfija ta' Xtieli

Ta' min jieħu ħsieb iħaffef ix-xtieli li għadhom jitrabbew u jagħtihom il-wisa' li jinħtiġilhom.

Tidmil

Għal dak li hu tidmil, il-bidwi f'din l-istaġun għandu daqsxejn ta' xkiel billi ma jistax jipprovdi ruħu bħal qabel bid-demel tal-bhejjem u tjur li bħalissa huwa skars. Iżda għal dan hemm irmedju, u l-irmedju huwa fil-miżbla li tista' tinġabar f'ħofor żgħar fil-għalqa, jew fil-ġnien fi gzuz 'l hawn u 'l hinn u titgħarram saff saff bi fdalijiet u skart ta' ħxejjex ħżiena, weraq imwaqqa', fdal ta' żbir ta' siġar u minn skart ta' ħxejjex tal-kċina. L-ewwel saff tagħmlu biż-żibel u skart, it-tieni bi ftit sulfat ta' l-ammonja u fuq dan, saff ħamrija, u tkompli b'dawn l-isfuf sakemm ikollok il-għoli ta' pied f'kull gozz. Wara li tħalli l-miżbliet joqogħdu għal xi ftit ġimgħat, qallibhom u għattihom b'kisja ħamrija u ballathom sabiex ix-xita ma tidħolx fihom u iġġorrilhom is-sustanzi tagħhom. L-alka għandek minnha oġġett ta' tidmil mill-aħjar, u malli tiksibha agħżaqha fil-ħamrija; jekk dan ma tistax tagħmlu, ħallatha mal-fdalijiet tal-miżbla u minnha jkollok sustanzi għall-prodott li jħabbtuha ma' dawk li jkun hemm fil-bżar tal-bhejjem.

Siġar tal-Frott Irqiq

Ix-xahar ta' Jannar u ta' Frar huma x-xhur ta' żbir, tilqim u xettil ta' siġar. Issa ż-żmien li tħawwel bċejjeċ ta' l-isfarġel, ċirasa, tuffieħ u għanbaqar. Ofroq u ħawwel irraħs bagħli (jekk jista' jkun bix-xenxul jew għeruq) tal-pruna selvaġġa, tuffieħ selvaġġ, ċirasa u lanġas selvaġġ.

Laqqam il-ħawħ u ċ-ċiprisk fuq il-lewż morr jew fuq ix-xtieli ta' l-istess razza; il-berquq u l-għanbaqar fuq il-pruna selvaġġa, il-lewż ħelu fuq il-lewż morr; it-tuffieħ fuq iż-żagħrun.

...

Issa huwa wkoll iż-żmien li jinżabru u jitlaqqmu d-dwieli.

Aħna nafu li pastarda ma tistax iżżommha kemm trid int. Iżda l-bidwi, jekk jieħu fis-suq ħaxix aktar milli jmissu jwaqqa' s-suq hu stess.

Wieħed għandu wkoll jidra jikkunsinna l-ħaxix filgħodu, u kemm jista' jkun kmieni, biex jagħti ċans lin-nies tal-Gvern igħinu t-tqassim tiegħu.

M'għandux jittieħed bosta ħaxix għand il-pitkali nhar ta' Sibt.

IL-PATATA TA' BARRA U Z-ZRIGH TAGHHA

PATATA TA' BARRA

IŻ-ŻRIGĦ bikri tal-patata jsir għall-aħħar ta' Diċembru u Jannar. Iż-żerriegħa tal-patata li s'issa ġietna minn barra hija l-ewwelnett ta' ħames xorta. Erbgħa minnhom huma ta' żerriegħa ta' patata ta' pajjiżi ta' l-Ingilterra, iżda ma nafux mil-liema pajjiż, jekk hux mill-Irlanda inkella mill-Iskozja .F'dawn il-pajjiżi dawn ix-xorta ta' patata huma msejħin "bikrija" il-għaliex ikunu lesti għall-qlugħ mill-inqas xahar qabel ma jkunu lesti għall-qlugħ ix-xorta ta' patata li tagħmel mal-"wiċċ prinċipali", bħalma hija l-patata ta' l-"Up-to-Date" (*Romblija*) u taċ-"Champion" (*Ċatta*). Dawn ix-xorta ta' patata bikrija huma: l-"Epicure", l-"Arran Pilot", l-"Eclipse" u x-"Sharpes Express", imsemmijin waħda wara l-oħra skond il-kobor ta' prodott li jagħmlu taħt il kondizzjonijiet ta' l-art u klima ta' l-Ingilterra. L-"Epicure" hija patata ċatta, bil-għajnejn fondi, iktarx bħal ta' l-"Arran Banner", iżda l-oħrajn huma ta' għamla tawwalija jew romblija. L-"Eclipse" hi daqsxejn waħda iżjed imwaħħra mill-oħrajn. Il-ħames partita li waslitilna jingħad li hija patata tax-xorta tal-"Kerrs' Pink" u li nżergħet darba biss fis-Surija. L-Ingilterra, il-"Kerrs' Pink" titqies bħala patata ta' prodott imwaħħar, jiġifieri rari li tkun lesta għall-qlugħ qabel madwar tmien xhur wara li jkunu lesti għall-qlugħ ix-xorta ta' wċuħ bikrija. F'Malta din ix-xorta ta' patata tkun tista' aktarx tinqala' qabel. Il-patata "Kerrs' Pink" (Roża ta' Kerrs), kif jixhed isimha, għandha lewnha aħmar mitfi madwar il-qoxra kollha tal-patata. Jekk f'din il-patata taraw xi patata li f'xi banda hija ħamra (u l-bqija abjad), u magħmula romblija, din il-patata hija iktarx tax-xorta "King Edward", patata li hi magħrufa u jfittxuha ħafna fl-Ingilterra. Min ikollu ż-żmien nagħtuh parir jagħżel din il-patata minn dik ta' "Kerrs' Pink" u jiżragħha għaliha. Hekk ukoll imissu jsir bil-patata bajda kidnija u patata ċatta li tinsab ukoll imħallta f'din il-partita.

Għal dik li hi qawwa fit-tnissil ta' dawn ix-xorta ta' żerriegħa ta' patata, fil-kondizzjonijiet ta' l-art u klima Ingliża, l-aqwa fost dawn ix-xorta ta' patata hija l-"Kerrs Pink", warajha tiġi l-"Epicure" u l-"Eclipse", u l-inqas waħda hija x"Sharpes Express". Iżda l-qawwa tax-xtieli tagħhom tiddependi l-iktar minn ħaġa, u din hija jekk iż-żerriegħa hix mimsusa bil-mard tal-*Virus* bħalma hi l-marda tal-Werqa Mġiegħda u l-marda tal-Werqa Mtebbgħa, u sfortunatament huwa impossibbli li dan il-mard tagħarfu mill-frott tal-patata. Dan il-mard tista' tittendi bih biss meta x-xtieli tal-patata jkunu jitrabbew. Għalhekk f'din il-partita ta' patata ta' barra jkollna nirriskjawha, l-iktar dik li hija żerriegħa tas-Surija. Ix-xorta ta' patata bikrija tal-pajjiżi ta' l-Ingilterra hija iktarx b'saħħitha, u tista' tmur il quddiem u tinżerta b'faxxina l-ġmiel tagħha.

KEMM GHANDEK TIŻRA' BOGHOD

It-tul ta' bejn xitla u oħra meta tiżra' l-patata jiddependi minn diversi ħwejjeġ, l-iktar f'dawn il-ħwejjeġ, hija l-qawwa tax-xorta ta' żerriegħa, jiġifieri l-kwantità ta' prodott li tistennieha tagħmel fir-rebbiegħa. Hadd, ngħidu aħna, mhu sa jiżra' patata f'saħħitha ta' l "Up to Date" (Romblija) hekk qrib bejn xitla u oħra bħal meta tiżra' l-patata "Fina". Iż-żerriegħa ta' barra, jekk b'saħħitha, ikollha bżonn tinżara' madwar 18-il-pulzier bogħod minn xitla għal oħra; jekk wieħed irid iħalliha tikber sakemm tilħaq sewwa, u l-lum dan hu l-iskop taż-żrigħ tagħha, ladarba issa ma hemmx għalfejn wieħed ifittex li jsifirha għas-swieq ta' barra. Il-qlugħ tal-patata, meta din tkun għadha ma laħqetx għal kollox, kien wieħed jista' jġib prezzu fi żmien il-paċi sabiex jilħaq "jaqbad" kmieni s-swieq ta' barra, iżda l-lum li l-prezzijiet huma fissi ma' tul l-istaġun kollu, mhux fl-interess tal-bidwi, u lanqas mhu fl-interess tal-poplu Malti, li l-patata tinqala' qabel ma tilħaq sewwa. Il-lum il-bidwi għandu jfittex li jieħu l-*akbar prodott* minn kull biċċa art li għandu f'idejh. Għalhekk agħti lix-xitla tal-patata wisa' bizżejjed biex tikber. B'dan il-mod inti tkun tista' wkoll tiża' iżjed fil-wisa' bil-kwantità ċkejkna ta' żerriegħa li lilek tingħata. Il-patata meta tiżragħha sfiq tkun tista' iżjed tiġrilha ħsara minn kull prodott ieħor, u, jekk il-wiċċ ikun b'saħħtu u qawwi, inti tiġbor l-istess kwantità ta' prodott, jekk ukoll mhux iżjed, bis-saħħa ta' wisa' li tkun ħallejt bejn xitla u oħra, milli meta tħalli bejniethom wisa' ċkejken.

Ix-xtieli qatt ma jistgħu jħaxxnu sewwa kemm-il-darba jkollhom ifixklu 'l xulxin biex jieħdu d-dawl li jiħtieġu. U bis-saħħa tad-dawl biss li dawn ix-xtieli jistgħu jieħdu s-sustanza tal-lamtu li bih tifforma ruħha l-patata. Ix-"Sharpes Express" u l-"Arran Pilot", li huma x-xorta ta' patata inqas qawwija mill-oħrajn sħabhom, jistgħu jinżergħu iżjed qrib lejn xulxin mill-patata tal-"Kerrs' Pink" u ta' l-"Eclipse".

KOMPETIZZJONI TAL-BIEDJA

BIEX il-Gvern jagħmel il-qalb lill-bdiewa u biex dawk il-bdiewa li jikkultivaw ir-raba' tagħhom sewwa jkunu jistgħu jieħdu rikompens u fl-istess ħin ikollhom rikordju tal-Gwerra, sejrin jingħataw premjijiet sbieħ f'kompetizzjoni kbira li ssir bejn il-bdiewa u kompetizzjoni oħra għall-ġonna. Dawn il-premjijiet ikunu għall-iżjed għoti f'tant raba' ta' qamħ u patata tar-Rebbiegħa u għall-ħxejjex ikkultivati fil-ġonna tad-djar. Dawn il-premijiet jingħataw f'Titoli tad-Difiża (Defence Bonds) u Certifikati tat-Tfaddil Nazzjonali (National Savings Certificates) li jiswew wisq iżjed minn flus imqegħdin il-Bank. Barra minn dan lil kull rebbieħ jingħata wkoll Diploma.

Il-premijiet sejrin ikunu:—

GHALL-QAMH

L-Ewwel Premju	£10	0	0
It-Tieni Premju	5	0	0
It-Tielet Premju	2	5	0

10 Premijiet ta' 15s. il-wieħed.

B'kollox jingħataw £198 premijiet f'din il-klassi. Il-Premijiet jingħataw għall-isbaħ, l-aħjar u l-iżjed qamħ nadif f'tomna raba' fir-rebbiegħa.

GHAX-XGHIR

Premijiet l-istess bħal fil-klassi tal-qamħ (£198 premijiet).

PATATA TAR-REBBIEGHA

Premijiet l-istess bħall-Qamħ, imma jingħataw għall-iżjed kwantità ta' patata li tittieħed minn qasba kwadru.

Jingħataw ukoll £198 premijiet.

ĠONNA

(a) Ġonna ta' 2 sigħan u fuqhom.
(b) Ġonna privati ta' mhux inqas minn nofs siegħ, imma mhux iżjed minn żewġ sigħan.
(ċ) Ġonna ta' mhux inqas minn nofs siegħ.

Għall-ġonna jkun hemm żewġ settijiet ta' premijiet, wieħed għal Malta u ieħor għal Għawdex, u jkunu hekk:

L-Ewwel Premju	£20,	£15,	£10
It-Tieni Premju	£10,	£10,	£5
It-Tielet Premju	£5,	£3.	
Ir-Raba' Premju	£2, 5s.	£2. 5s.	£1. 10s.

48 premju ta' 15s .il-wieħed.

B'kollox £225 premijiet.

Is-somma għal dawn il-kompetizzjonijiet sejra tkun £849.

Jingħata tifsir fit-tul iżjed 'il quddiem.

TWISSIJIET DWAR IL-BIEDJA

IL-PATATA

Il-bdiewa qegħdin jaraw kemm kienet ħaġa tajba dak li għamel il-Gvern meta iddeċieda li jixtri l-patata sabiex iqassamha bir-razzjon. Diġà ngabret biżżejjed patata biex joħroġ żewġ razzjonijiet ta' ratal għal kull ras u biex jinqeda wkoll is-Servizz. Issa beda ħiereġ it-tielet razzjon, u naħsbu li sew il-bidwi, kemm ukoll il-pubbliku, huma kuntenti. Il-Gvern mhux qiegħed jitlef żmien sabiex, malli l-bidwi jġib it-tagħbija tal-patata, din tmur għall-ikel.

Għalkemm il-lum kulħadd jixtieqha, il-patata mhijiex ħaġa antika fil-biedja. Fl-Ewropa dehret xi 350 sena ilu meta ġibuha mill-Amerika, u f'Malta ilha wisq inqas minn hekk. Fi żmien il-Kavalieri kienet ikkultivata fil-ġonna bħala xi ħaġa rari. Il-vera biedja tal-patata bdiet f'Malta fl-1805 meta wieħed sinjur minn Ħaż-Żabbar żara' erba' sigħan raba' bil-patata u ħa prodott ta' tnax-il-qantar li huwa biegħ bil-prezz ta' 20 skut il-qantar. Tant stagħġbu l-bdiewa b'dan il-qligħ hekk kbir, li kollha tħajru u bdew jiżirgħu patata kemm jifilħu.

Issa kulħadd qiegħed jittama u jitlob 'l Alla li tkompli tiġi ż-żerriegħa tal-patata minn barra. Diġà waslet partita żgħira, u, billi din kienet imnebbta, il-Gvern qassamha fl-irħula fejn jiżirgħu bikri. Meta l-patata kienet issiefer, il-prodott bikri kien jaqbad is-suq. Il-patata ma tistax issiefer bħalissa, iżda l-prodott bikri jiswa xorta għaliex iktar ma l-patata tilħaq kmieni, iktar il-poplu jgawdi u iktar idum l-istaġun tal-patata.

IL-BILJETT TAR-RABA'

Il-bdiewa, tista' tgħid kollha kemm huma, kitbu kemm għandhom raba' għall-patata tas-sajf. Bosta minnhom kellhom jitħabtu mhux ftit għaliex tilfu l-biljett ikħal tar-raba'. Dan il-biljett ingħata lilhom sabiex jippreżentawh kull meta jkollhom x'jaqsmu ma' l-Uffiċċju tal-Biedja għaliex bih jingħaraf il-bidwi. B'dan il-biljett il-privileġġi tal-bidwi jeħodhom il bidwi u ħadd żjed. Għalhekk il-bdiewa hemm bżonn li jibżgħu għal dan il-biljett u jżommuh fuqhom kull meta jkollhom xi bżonnijiet ma' l-Uffiċċju tal-Biedja.

Il-bdiewa hemm bżonn li jifhmu wkoll illi dan il-biljett ma jagħmilx mirakli. Gie li jiġi bidwi li jgħid li sa jagħti r-raba' lil ibnu u għalhekk jitlob li ibnu jkollu biljett għalih ukoll. Il-bdiewa għadhom ma fehmux illi s-saħħa tal-biljett hija skond il-kobor tar-raba'. Billi nżidu l-biljetti, ir-raba' mhuwiex sejjer jikber.

IL-ĦOFOR TAL-BOMBI

Ma' tul is-sajf, id-Dipartiment tal-Biedja mela ħafna ħofor tal-bombi fir-raba' mingħajr ebda ħlas. Ħafna bdiewa kien ikollhom ir raba' tagħhom imħarbat li kieku ma sabux din il-għajnuna. Dan ix-xogħol issa waqaf, għaliex iż-żmien daħal u għaliex il-ħaddiema kien hemm bżonnhom għal xogħlijiet oħra. Iżda kull min baqagħlu l-ħofor tal-bombi fir-raba' għandu jmur għand il-Perit tad-Distrett tiegħu li jkun jista' jħallas lill-bidwi jekk irid jimla l-ħofor hu stess. Jekk il-bidwi jintriga li jimla xi ħofor għandu joqgħod attent li jwaddab il-ġebel kbir nett taħt u jħalli ż-żrar għal fuq.

DRAWWIET U QWIEL TAL-BIEDJA MALTIJA GĦAX-XAHAR TA' JANNAR

Wieħed mill-qwiel qodma dwar it-temp ta' Jannar huwa dan:

Meta x-xemx issaħħan f'Jannar
Ikollok biex fis-sajf timla d-dar.

Dan ifisser illi x-xemx ta' Jannar tagħmel il-ġid lill-għelejjel tar-raba' wara x-xita li tkun niżlet fit-tliet xhur ta' qabel; bil-maqlub:—

Meta Jannar tarah lewlieni
Ma tarax il-bidwi hekk hieni, għax ix-xitwa bikrija ta' Jannar, fil-fehma qadima tal-bidwi, ma tagħmilx ġid.

Għalkemm Frar huwa msemmi bħala "fawwar", jiġi li Jannar iħabbatha miegħu fil-qilla tat-temp, u għalhekk il-qawl Malti jgħidlek ukoll:

Jannar għalaq in-ngħaġ ġol-għar, jew
Jannar għarraq in-ngħaġ ġol-għar.

Jiġi li f'Jannar jagħmel ħafna bard, iżda ftit xita. Fuq hekk hemm ħrafa ta' bidwi li għax gerger u qallu:—

Qożżot, qożżot għalik Jannar,
Għaddejt bil-bard bla xita
U ħallejtni bin-ngħaġ fil-għar, Jannar għadab, issellef jumejn minn għand ħuh Frar, imsemmi bħala l-aktar xahar milwiem (u għalhekk Frar ma jwassalx sat-tletin jew wieħed u tletin ġurnata), u għarrqu bin-ngħaġ b'kollox ġewwa l-għar.

Fil-25 ta' Jannar (Konversjoni ta' San Pawl) jingħad li t-temp ibiddel 7 darbiet, u x-xemx dlonk titgħatta bi sħab ħfief u ċkejkna (ħajbur) li minnhom tqattar ir-rxix ta' xita fil-waqt li minnufih targa' tfeġġ ix-xemx.

Fil-Malti ma għandna ebda qawl, bħalma hemm fl-Ingliż u fit-Taljan, biex wieħed iżomm f'rasu liema mix-xhur tas-sena huma bi 30 u liema b'31 ġurnata, u għalhekk kien hemm, u iktarx għad hemm id-drawwa, fost xi nies tar-raba' u nies oħra, min biex ikun jaf sewwa, jagħmel dan il-kalklu fuq il-ponn ta' idejh. Jagħlaq is-swaba' ta' idu x-xellugija u jsemmi wieħed wara l-ieħor ix-xhur tas-sena fuq il-għaksiet u l-ħofor tal-ponn. Isem ix-xahar li jaħbat fuq il-għaksa huwa ta' 31 ġurnata, fil-waqt li dak li jaħbat fuq il-ħofra ta' bejn il-għaksiet huwa ta' 30 ġurnata (fost dawn ix-xhur hemm Frar li hu ta' inqas minn 31, jiġifieri ta' 28 jew 29 ġurnata). Dan il-kalklu jsir bis-saba' ta' l-id il-leminija, tibda mill-għaksa tas-saba' l-werrej ta' id ix-xellugija.

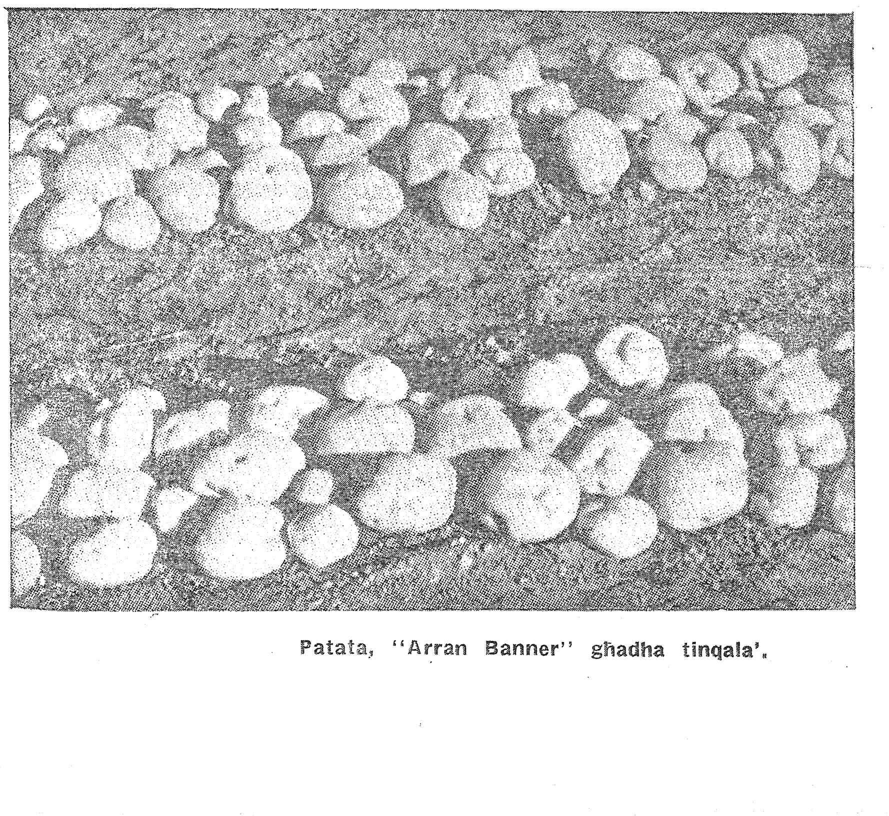

Patata, "Arran Banner" għadha tinqala'.